

Rapport från seminariet

Bilden av kvinnan på museum

den 19 oktober i Stockholms kulturhus Studio 3.

Seminariet initierades som ett jämställdhetsprojekt av

Gröna kvinnor med medel från organisationen för kvinnors organisering.

Ansvarig för projektet Ewa Larsson. Ingången till projektet var:

Om det kvinnliga könet inte blir bekräftat på våra museer så bidrar museerna till att konservera rådande maktordning och förhindrar förändring.

Gröna kvinnor menar att just kulturområdet lever skyddat från krav på jämställdhet. Ofta talas om "konstnärlig frihet" och "kvalitet". Precis som om dessa parametrar lever isolerade i samhället. På museer tenderar männens historia att återupprepas genom att exponera samlingar som insamlats av män, utifrån vad de ansett vara viktigt att spara inför framtiden. Därför menar vi, att det borde ställas extra stora krav på de av samhället finansierade museerna att lyfta fram hela mänsklighetens historia. Det vanliga i dag är att det görs en utställning om kvinnan och sedan fortgår allt som vanligt. Kvinnan fortsätter därmed att vara undantaget och mannen normen.

Projektet kopplades till regeringens jämställdhetspolitiska delmål: "makt och inflytande när det gäller att ge flickor och kvinnor samma möjligheter som pojkar och män att delta i och påverka det som formar våra föreställningar, tankar och idéer om oss själva och samhället."

Projektet genomfördes som ett seminarium med en bestämd målgrupp, de som arbetar på museer i Stockholms region och politiker som har att besluta om medel till kultur. Vårt mål var att medvetandegöra hur skattemedel kan bidra till att upprätthålla rådande patriarkala strukturer utan att det varit avsikten.

Som redskap för detta medvetandegörande använde vi oss av forskare Wera Grahn, som nyligen presenterat en avhandling med namnet: "Känn dig själv" - Genus, historiekonstruktion och kulturhistoriska museirepresentationer. I avhandlingen granskas de bilder av kvinnor/kvinnligt och män/manligt som skapas och visas på dagens kulturhistoriska museer. Konstruktionen av genus är i centrum, men även klass, etnicitet, nationalitet och sexualitet finns med. Projektledaren och samhällsvetaren Ewa Larsson bidrog med sin kunskap om museerna ur ett samhällsperspektiv och

styrde in samtalen på hur de av regeringen fastställda jämställdhetspolitiska målen ska kunna realiseras på museum.

Inbjudan utformades som en vikt A:4 med mycket information om dagsläge, syfte och mål för seminariet. Detta för att de som inte hade möjlighet att ta ledigt en fredags eftermiddag ändå skulle få ta del av våra tankar och Weras forsknings sentens. Vi fick över femtio anmälningar och några till kom oanmälda.

Mycket utredande lite förändring.

Ewa Larsson inledde med att visa och tala om de senaste femton årens statliga utredningar som finns om museer och hur de skall utvecklas. Även internationellt finns en hel del sagt om museer. I rapport från Världskommissionen för kultur och utveckling -95 "Vår skapande mångfald" sägs om museernas ansvar: "Museerna har kommit att spela en viktig roll för definition av kulturbegreppets olika innebörder genom att skapa mer eller mindre uttalade värdesystem för tolkning av detta begrepp. Samtidigt som museerna själva bidrar till den mytskapande processen, kan de granska och ifrågasätta obehagliga traditioner, snedvridna myter och vedertagna sanningar."

Definition av begrepp

Wera Grahn tog vid och berättade både utifrån sin avhandling och från sina tidigare erfarenheter från arbete med att utvärdera hur kvinnor, kvinnors verk och föremål samlas in, katalogiseras och presenteras i utställningar på Nordiska museet, Sjöhistoriska museet och Tekniska museet.

Några olika begrepp som florerar i genussammanhang definierades:

GENUS som betyder det socialt och kulturellt skapade könet. Det som har varit manligt och kvinnligt har sett olika ut i olika kulturer och tider. Genus omförhandlas och förändras ständigt.

JÄMSTÄLLDHET innebär lika villkor för kvinnor och män och används ofta inom politiken när just olikheter mellan könen definieras för åtgärder. En olika behandling, positiv särbehandling, kan användas för att uppnå jämställdhet mellan könen.

JÄMLIKHET innebär lika villkor oavsett grupptillhörighet.

GENUSFORSKNINGEN innehåller många olika vetenskapliga inriktningar och perspektiv. Wera Grahn pekade på några gemensamma nämnare inom genusforskningen.

- den socialt och kulturellt skapade konstruktionen av manligt/kvinnligt.
- relationen manligt/kvinnligt, män/kvinnor.
- asymmetriska maktrelationer.
- emancipatoriskt syfte det vill säga att forskningen har till syfte att förändra.

Hur har könen det i samhället i dag

Kvinnor är strukturellt underordnade män politiskt, ekonomiskt, symboliskt och individuellt och det är därför viktigt att förändra samhället så att framtida villkor och val sker oberoende av kön. Ett vanligt missförstånd är att det skulle vara männens fel att det ser ut som det gör. Det är ingens fel, men genom att lyfta fram djupt rotade mönster som vi för vidare utan att ifrågasätta dem, så finns det en möjlighet att förändra mönstren. Ett annat missförstånd är att genusperspektivet är det viktigaste perspektivet i alla sammanhang. Det är det inte, men det är viktigt att, i bland annat utställningssammanhang, ställa frågan om det är relevant med ett genusperspektiv. Hur vi idag presenterar dåtiden och dåtidens verk sätter ramarna för hur det blir möjligt att tänka i framtiden. Den bild vi i dag ger av dåtiden präglar framtidens bild av både dåtid och nutid. Museerna är med sina berättelser och utställningar med och sätter de här ramarna. Museer pekar på det viktiga i historien och anses trovärdiga. Alltså blir innehållet i utställningar och gränserna för det som beskrivs sedda som trovärdiga, däribland också beskrivningarna av manligt/kvinnligt. Museernas trovärdighet borde kunna underlätta att bryta stereotyper och fördomar. Det finns också en demokratisk aspekt att ta hänsyn till när bilden av en tid eller händelse tecknas. Den handlar om vem det är som innesluts eller utesluts ur bilden av den kulturella kulturarvsgemenskapen.

Dagsläget avseende bilden av kvinnan på museer

När Wera Grahn tar upp några exempel från insamlingar och genus blir problematiken tydlig. På Tekniska museet är antalet manligt associerade föremål dominerande till både antal, klassificering, rubriker, uppmätning och katalogisering. Dokumentationen kring föremål med manlig konnotation är fullständig och objekten är många. Föremålen med kvinnlig konnotation är färre och dokumentationen är undermålig och vittnar om litet intresse. Som exempel jämförde hon en tidig trehjulig motorcykel med en tidig symaskin. Motorcykeln hade foto, många tekniska uppgifter och namn på både uppfinnare och donator. Symaskinen hade varken foto eller några tekniska detaljer beskrivna. Ytterligare ett exempel från Tekniska museet var att det hade en stor samling rakverktyg för män men inte ett enda rakverktyg för kvinnor. Det man samlar in skapar ramarna för de berättelser man sedan kan berätta. Något som ofta saknas i katalogiseringssammanhang är att berätta för kommande generationer varför man samlar in vissa objekt just då.

Wera Grahn fortsätter att berätta om resultaten av en undersökning kring utställningen "Månadens föremål" som har visats på Nordiska museet sedan 1998. Hon gick igenom alla föremål som presenterats mellan 1998-2004. Totalt sett utspelar sig historien kring föremålen mot en helsvensk heterosexuell allmogebakgrund. Kvinnorna är passiva objekt i det privata, männen är aktiva objekt i det offentliga. Man har i utställningen valt att lyfta fram manliga exempel där männen erövrar världen. Två tredjedelar av föremålen har varit manligt associerade.

Anledning till att det blir såhär är att vid en utställning som inte har så mycket tid till reflexion kommer den oreflekterade bakgrunden oftare fram och med den de djupt rotade mönstren som vi bär med oss. Hur vi tänker kring manligt och kvinnligt är så naturligt att vi inte ifrågasätter det.

Hon tog upp en rad olika föremål och visade hur dokumentationen beskrivit dem. Exempelvis jeansen hade tre män med fullständiga namn uppgivna som sina "skapare". Dessutom beskrevs hela tillverkningsprocessen från idé till försäljning noggrant och med ständiga anspelningar på vilken framgång plagget hade gjort. Behån däremot hade ingen upphovsman eller kvinna beskriven och ingen ursprungsmytologisk berättelse knuten till sig. I stället presenterades en lättsam behåkvalkad där fokus låg på valfrihet och inte kroppsomformning. Ingen framgångssaga fanns heller med i beskrivningen av behån.

Förslag till förändring

Vad finns det då att göra för att förbättra den här situationen ute på våra museer? Behovet av personal med genuskompetens är en viktig faktor. Att ledningen är intresserad och kompetent är också viktigt för att få till stånd en förändring. I dag skrivs det i Sverige mellan 50-90 doktorsavhandlingar med genusperspektiv så kompetens finns. Däremot saknas ofta en långsiktig plan för genusintegrering, inte heller sker det någon systematisk granskning av museerna vare sig ur ett vetenskapligt eller medialt perspektiv. Hon menar att det behövs en samordningsinstans som kan samla in forskning som gjorts och ny forskning inom området.

Konkret:

- tillsätt genuskompetenta museichefer
- vidareutbilda befintlig personal
- nyanställ dokumenterat genuskompetent personal
- utvärdera den egna verksamheten utifrån ett genusperspektiv
- tillsätt genusgrupper
- skapa rutiner som kvalitetssäkrar genus
- skapa ett genusresurscentrum för museerna

Samtal

Ordet lämnades sedan fritt till det mycket kompetenta auditoriet som till stor del bestod av personer med anknytning till museiverksamhet och politik. Några axplock: Kerstin Wickman, politiker i kulturnämnden Sthlm och professor i design och konsthistoria på Konstfack, berättade om ett forskningsprojekt kring varför industridesigners har varit ett så manligt yrke och hon hade letat sig tillbaka till Rousseau och 1800-talsmannen som låter kvinnan stå för alla drömmar som män inte kan genomföra. Hon gjorde sedan en koppling till det faktum att många av de män som släppt in kvinnor på institutioner som exempelvis Konstfack sannolikt har varit homosexuella och att de har använt sig av kvinnor för att förverkliga drömmar som de

inte har ansett sig kunna förverkliga som män.

Tove Frambäck, producent på historiska museet tror att det delvis handlar om en formfråga. Utställningar har sett ungefär likadana ut sedan 1800-talet med kronologin som förhärskande faktor.

Wera Grahn tror att man måste utgå från frågan kring vad man vill berätta och varför? Om det finns någon mer övergripande frågeställning, en lins som gör att det bränner till genom att ställa angelägna frågor.

Katarina Orre från föreningen för Genusfrågor på museerna håller med om att museerna ägnat sig åt historieskrivning sedan 1800-talet, det vill säga att en positivistisk harang ska rabblas från dåtid till nutid och när man kommer fram till nutiden är orken slut. I stället borde museerna ägna sig åt berättelser.

Peter Ljunggren från Historiska museet menar att det går bra att använda dåliga utställningar och låta exempelvis lärarstudenter analysera dem ur ett kulturperspektiv för att öka medvetenheten om att det är människor som har skapat utställningarna.

Ewa Larsson tar exemplet med vaner och vikingar. Vanerna har under tusentals år invandrat och bott i Sverige men är mycket mindre kända än vikingarna.

Vikingaperioden, en period på knappt 300 år, romantiseras som krigisk, som om krig vore positivt, och utan koppling till klimat, svält, makt och andlighet.

Kerstin Wickman poängterar att det visar sig att alltför många kända män har kända kvinnor bakom sig och att hon gärna skulle se en utställning kring detta på Tekniska museet.

Åsa Lindgren, projektledare på Tekniska museet och som gjort bland annat utställningen Kvinnors uppfinningar, poängterar att på Tekniska museet handlar genus och uppfinningar mycket om hur man definierar teknik.

Wera Grahn inflikar att 1999 hade Tekniska Museet ingen uppfinning gjord av en kvinna i samlingarna, detta trots att det hade funnits en årlig utställning kring kvinnors uppfinningar men museet ville aldrig ta in föremålen.

Ewa Larsson konstaterar att vi alltså måste diskutera hur våra bilder av teknik ser ut. Hon tar exemplet med en av Sveriges främsta uppfinnare, Solgun Drevik, som uppfann bindan åt Mölnlycke. Ewa Larssons dröm är att de som arbetar på museerna, varje dag tänkte till på hur de kan jobba med att påverka de patriarkala strukturerna. De strukturer som vi alla är en del av.

Tove Frambäck, menar att det är viktigt att inte särskilja och stereotypisera när man tar fram exempel på kvinnor.

Ewa Larsson påpekar att särskiljning är ett sätt att visa makt.

Sheri Shirazi, specialpedagog på förskola med genus som inriktning, undrar hur de som arbetar på museer tänker och belyser etnicitet när de gör sina utställningar.

Wera Grahn svarar att etnicitet är ännu mindre speglad än genus på svenska museer som för det mesta skildrar det helyllesvenska. Hon påpekar att problemen med genus och etnicitet inte bara är problem på svenska museer eftersom vi inte har ett vare sig jämställt eller jämlikt samhälle. Även arbetarklassens historia tog det lång tid att lyfta fram innan den kunde beskrivas och gestaltas på museum.

Tove Frambäck tar upp problemet med att ingen efterfrågar utställningar med genusperspektiv. "Alla" vill ha krig, vikingar med mera.

Och då blir det verkligen intressant, menar Ewa Larsson. För hur ska människor kunna efterfråga något de inte vet har funnits och hur ser egentligen Historiska museet på sitt uppdrag. Anser de att det är efterfrågestyrt? Här ryms nu så oändligt mycket, för vilket museum vill inte vara populärt, ha höga besökarsiffror. Finns det en motsättning mellan att gestalta hela mänskligheten och besökssiffror? Fler kvinnor än män går på museum i dag, är det kvinnor som efterfrågar krig? Om kvinnors historia också visades på museum, skulle då fler män vilja gå dit? Kring alla dessa spekulationer finns ett faktum, museerna har en gedigen uppgift framför sig att se till att inte patriarkala strukturer befästs och politiker att de jämställdhetspolitiska målen efterlevs, även på museer.

Seminariedeltagarna uppmanades att komma med synpunkter om hur alla dessa frågor, idéer och förslag till åtgärder skulle hanteras vidare. Alla var rörande eniga om att de ville gå vidare, eller som en deltagare drastiskt uttryckte sig, - "blir det ingen förändring kommer inte lärare vilja ta skolklasser till museerna länge".

Föreningen för Genus på museum antog utmaningen att ordna nästa seminarium på tema Genus på museer, det blir i Uppsala i april 2008.

Wera Grahns avhandling ligger på nätet, googla på hennes namn, och där finns även föreningen för genus på museer. Gröna kvinnor finns på: www.gronakvinnor.se

Där kommer denna rapport att återfinnas,
hälsar Ewa Larsson, ordförande för Gröna kvinnor.